

Marco Pontis

ΑΥΤΙΣΜΟΣ

ΕΙΚΟΝΕΣ
CARCIOFO
CONTENTO

ΣΥΝΤΟΜΟΣ πρακτικός οδηγός
για εκπαιδευτικούς και γονείς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΙΠΤΥΧΟ

Marco Pontis

ΑΥΤΙΣΜΟΣ

ΕΙΚΟΝΕΣ
CARCIOFO
CONTENTO

ΣΥΝΤΟΜΟΣ *πρακτικός οδηγός
για εκπαιδευτικούς και γονείς*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΙΠΤΥΧΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7

Κοινωνική Αλληλεπίδραση

• ΚΕΦΑΛΑΙΟ • 1 ΑΠΟΦΕΥΓΕΙ <i>τη βλεμματική επαφή</i>	26
• ΚΕΦΑΛΑΙΟ • 2 ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΑΞΕΝΟ: <i>στις σχέσεις</i>	34
• ΚΕΦΑΛΑΙΟ • 3 ΔΕ ΜΟΙΡΑΖΕΤΑΙ <i>δραστηριότητες και ενδιαφέροντα</i>	42
• ΚΕΦΑΛΑΙΟ • 4 ΠΡΟΤΙΜΑ <i>να μένει μόνο</i>	48
• ΚΕΦΑΛΑΙΟ • 5 ΔΥΣΚΟΛΕΥΕΤΑΙ <i>να μπει στη θέση του άλλου</i>	56

Επικοινωνία

• ΚΕΦΑΛΑΙΟ • 6 ΕΧΕΙ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ <i>επικοινωνίας</i>	68
• ΚΕΦΑΛΑΙΟ • 7 ΠΑΡΑΒΙΑΖΕΙ <i>τους κανόνες της συζήτησης</i>	78

• ΚΕΦΑΛΑΙΟ •
8

ΔΕΝ ΚΑΤΑΝΟΕΙ

το χιούμορ και την ειρωνεία 86

• ΚΕΦΑΛΑΙΟ •
9

ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ

λέξεις και φράσεις 92

Συμπεριφορές, ενδιαφέροντα, δραστηριότητες

• ΚΕΦΑΛΑΙΟ •
10

ΔΕΝ ΠΑΙΖΕΙ

«παιχνίδια προσποίησης» 104

• ΚΕΦΑΛΑΙΟ •
11

ΕΧΕΙ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ

*συγκεκριμένα, στενά
που το απορροφούν* 112

• ΚΕΦΑΛΑΙΟ •
12

ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΑ

*επαναλαμβανόμενα
και άκαμπτα* 118

• ΚΕΦΑΛΑΙΟ •
13

ΔΥΣΚΟΛΕΥΕΤΑΙ

να αντιμετωπίσει τις αλλαγές 124

• ΚΕΦΑΛΑΙΟ •
14

ΕΧΕΙ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΙΕΣ

..... 130

• ΚΕΦΑΛΑΙΟ •
15

ΔΕΝ ΑΠΟΧΩΡΙΖΕΤΑΙ

κάποια αντικείμενα 138

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 147

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Έκδοσης

Ο όρος «αυτισμός» ή πιο σωστά **Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος** (Δ.Α.Φ.), χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα σύνολο ιδιαίτεροτήτων εγκεφαλικής επεξεργασίας ερεθισμάτων/πληροφοριών με αποτέλεσμα τις δυσκολίες στις κοινωνικές δεξιότητες, την επικοινωνία και την κοινωνική προσαρμογή, τις στερεοτυπικές-επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές και ενδιαφέροντα, καθώς και άλλα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Σημαντικό ποσοστό των παιδιών παρουσιάζουν δυσλειτουργία, ενώ είναι αξιοσημείωτη η ποικιλία έκφρασης και πορείας της Δ.Α.Φ., αφού υπάρχουν άτομα στο φάσμα που είναι πολύ λειτουργικά, με ικανότητες ιδιαίτερης προσήλωσης σε στόχους που τελικά επιτυγχάνονται - παρά τη διαφορετικότητα της αντίληψης των πραγμάτων.

Ο αυτισμός μπορεί να εμφανιστεί από τη βρεφική/νηπιακή ηλικία και - ανάλογα με τη βαρύτητα - επηρεάζει σημαντικά πολλούς τομείς της ζωής ενός παιδιού, αλλά και την καθημερινότητα της οικογένειάς του. **Η πρόωγη ανίχνευση και παρέμβαση αποδεικνύονται ιδιαίτερα σημαντικές για την πρόοδο και βέλτιστη προσαρμογή των παιδιών.**

Η Ελληνική έκδοση του δεύτερου βιβλίου της σειράς **“Τι να κάνετε (και τι όχι)”** είναι αφιερωμένη στον αυτισμό, στην κατανόηση της έκφρασης και τις θετικές παρεμβάσεις που θα καθορίσουν την μελλοντική εξέλιξη. Όπως όλα τα βιβλία της σειράς, απευθύνεται σε γονείς και εκπαιδευτικούς, αλλά και επιστήμονες που πλαισιώνουν τα παιδιά σε μικρές ηλικίες και πρόκειται για πρακτικό οδηγό, με εύληπτη παρουσίαση της επιστημονικής γνώσης και συγκεκριμένες προτάσεις οργάνωσης/παρέμβασης.

Άρτεμις Κ. Τσίτσικα

Η Άρτεμις Κ. Τσίτσικα είναι Αναπλ. Καθηγήτρια Παιδιατρικής-Εφηβικής Ιατρικής στην Ιατρική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (Ε.Κ.Π.Α.) και Διευθύντρια του Π.Μ.Σ. “Στρατηγικές Αναπτυξιακής και Εφηβικής Υγείας”. Η έρευνά της εστιάζει σε θέματα ανάπτυξης και συμπεριφοράς παιδιών και εφήβων και είναι συγγραφέας πολυάριθμων βιβλίων και επιστημονικών άρθρων στην Ελλάδα, αλλά και διεθνώς.

MARCO PONTIS

Καθηγητής Παιδαγωγικής και Ειδικής Διδακτικής για άτομα με νοητική αναπηρία και γενικευμένες αναπτυξιακές διαταραχές στο Πανεπιστήμιο του Μπολτσάνο της Ιταλίας. Εδώ και είκοσι χρόνια εργάζεται με και για άτομα με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού και άλλες σύνθετες αναπηρίες και συνεργάζεται ταυτόχρονα με συλλόγους γονέων και εκπαιδευτικών, με ειδικούς της σχολικής και κοινωνικής υγείας ενώ επιβλέπει και εκπαιδευτικές παρεμβάσεις με βάση την προσέγγιση «evidence-based¹».

Επικεφαλής του Κέντρου αποκατάστασης CTR για τις διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού, συνεργάζεται με το CRS4 – Κέντρο Έρευνας, Ανάπτυξης και Ανωτέρων Μελετών. Είναι συγγραφέας πολυάριθμων επιστημονικών άρθρων, εκπαιδευτικού υλικού, δοκιμίων και κειμένων.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αγαπητοί εκπαιδευτικοί, αγαπητοί γονείς,

εδώ και 20 σχεδόν χρόνια ασχολούμαι με τις διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού και τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ιδίως ως προς την προετοιμασία, παρακολούθηση και αξιολόγηση εξατομικευμένων εκπαιδευτικών παρεμβάσεων για παιδιά, εφήβους και ενήλικες.

Από το 2010, ασχολούμαι με την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, δηλαδή με την κατάρτιση εκπαιδευτικών στην ενταξιακή διδασκαλία, χωρίς αποκλεισμούς για μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Από την εμπειρία μου είμαι πεπεισμένος ότι μόνο μέσω ενός δικτύου διεπιστημονικής παρέμβασης, όσο το δυνατόν περισσότερο συντονισμένου και σε συνεργασία με όλα τα πρόσωπα που φροντίζουν ένα παιδί με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού, είναι δυνατόν σήμερα να βελτιώσει αληθινά την ποιότητα ζωής του παιδιού και όλων των ατόμων (συμμαθητές, γονείς, μέλη της οικογένειας, εκπαιδευτικούς και θεραπευτές) που σχετίζονται μαζί του, σε καθημερινή βάση.

Η φροντίδα ενός παιδιού με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού προϋποθέτει να προχωρήσει κανείς πολύ πέρα από τα κλινικά δεδο-

1. Μία μεταφραστική απόδοση του όρου στα ελληνικά θα ήταν «μέθοδος βασισμένη στην τεκμηρίωση». Ακολουθεί τέσσερα βασικά βήματα: Διατύπωση ερώτησης, πρόσβαση για αναζήτηση ενδείξεων, αξιολόγηση και εφαρμογή.

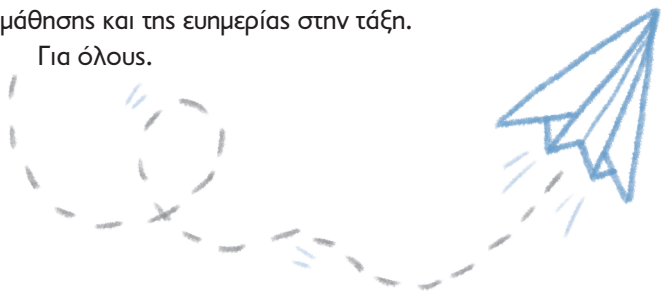
μένα: η συνολική λειτουργικότητα του κάθε ατόμου καθορίζεται στην πραγματικότητα από μία πολύπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ βιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνικών παραγόντων.

Κάθε παιδί είναι μοναδικό και χρειάζεται συγκεκριμένες και αποτελεσματικές παρεμβάσεις που να ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες του και οι οποίες είναι χρήσιμες για τη βελτίωση της προσωπικής συνολικής/ολοκληρωμένης λειτουργίας του. Παρατηρώντας εκατό ή περισσότερα παιδιά με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού, διαπιστώνουμε ότι η διάγνωση είναι η ίδια για όλα, αλλά η λειτουργικότητα του καθενός είναι εντελώς διαφορετική!

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας μπορεί σίγουρα να είναι χρήσιμο στους γονείς, στους εκπαιδευτικούς παράλληλης στήριξης, στους λογοθεραπευτές, αλλά είναι ειδικά σχεδιασμένο για εκπαιδευτικούς γενικής αγωγής, κομβικούς παράγοντες για την πρόωθηση της ουσιαστικής και χωρίς αποκλεισμούς μάθησης (και) του μαθητή με αυτισμό. Οι εκπαιδευτικοί γενικής αγωγής μπορούν να προετοιμάζουν τα μαθήματά τους υιοθετώντας μια ανοικτή διδακτική προσέγγιση, προσιτή σε όλους, προσανατολισμένη στην αξιοποίηση της διαφορετικότητας, στο πλαίσιο της καθολικότητας, του πλουραλισμού. Η συστηματική χρήση μερικών απλών εργαλείων -όπως, για παράδειγμα, οπτικά βοηθήματα (εικόνες, χάρτες, διαφάνειες, βίντεο) ή λίστες ελέγχου, στο πλαίσιο του μαθήματος για όλους τους μαθητές αυξάνουν την κατανόηση και την ευχαρίστηση της ενεργούς συμμετοχής, όχι μόνο των μαθητών με αυτισμό, αλλά και πολλών άλλων συμμαθητών τους.

Έτσι γεννήθηκε η ιδέα για αυτό το βιβλίο: ένας γρήγορος και άμεσα εφαρμόσιμος οδηγός για εκπαιδευτικούς προσχολικής και πρωτοσχολικής εκπαίδευσης που έχουν στην τάξη τους μαθητές με αυτισμό, ώστε να τους βοηθήσει να μάθουν περισσότερα για την κατάσταση αυτή, να παρατηρήσουν με στοχευμένο τρόπο τις ιδιαιτερότητες, τα αποθέματα και τις αδυναμίες αυτών των παιδιών προκειμένου να εφαρμόσουν απλές αλλά αποτελεσματικές στρατηγικές για τη βελτίωση της μάθησης και της ευημερίας στην τάξη.

Για όλους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διαταραχή αυτιστικού φάσματος

Η ανακάλυψη του αυτισμού είναι σχετικά πρόσφατη. Τη δεκαετία του 1940, ο Leo Kanner και ο Hans Asperger περιέγραψαν αυτή τη διαταραχή για πρώτη φορά. Μέχρι εκείνη τη στιγμή συχγόονταν με άλλες ψυχικές ασθένειες, όπως η σχιζοφρένεια.

Έκτοτε, έχει σημειωθεί τεράστια πρόοδος όσον αφορά το διαγνωστικό πλαίσιο, την ανάπτυξη εκπαιδευτικών και διδακτικών παρεμβάσεων, καθώς και στρατηγικών, υλικών και ειδικών εργαλείων.

Σήμερα, ξέρουμε πώς να αναγνωρίζουμε τον αυτισμό, έχουμε πολύτιμα εργαλεία για την έγκαιρη διάγνωση, αλλά η έρευνα, σε καμία περίπτωση, δεν έχει τελειώσει: γνωρίζουμε ελάχιστα για τις αιτίες, εξακολουθούμε να μην ξέρουμε αν μπορεί να προληφθεί και δε διαθέτουμε μια καθολική θεραπεία.

Η λέξη «αυτισμός» προέρχεται από τη λέξη «εαυτός» και αναφέρεται σε ένα σύνολο μεταβολών στην ανάπτυξη του εγκεφάλου, οι οποίες προκαλούν ένα έλλειμμα κοινωνικών, επικοινωνιακών και συμπεριφορικών δεξιοτήτων. Οι διαταραχές του αυτιστικού φάσματος αποτελούν ένα σύνολο (φάσμα), καθώς οι εκδηλώσεις ποικίλλουν ως προς τον τύπο και τη σοβαρότητα².

Αιτίες

Μέχρι σήμερα, δε γνωρίζουμε τι ακριβώς οδηγεί στον αυτισμό, αν και η έρευνα έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο. Πιστεύεται ότι στη βάση αυτών των διαταραχών βρίσκονται ανωμαλίες των νευρώνων και των μεταξύ τους συνδέσεων.

Σήμερα, υπάρχουν αρκετές ενδείξεις ότι τα αίτια των διαταραχών του αυτιστικού φάσματος δεν οφείλονται ούτε σε εκπαιδευτικά λάθη

2. Στο παρόν κείμενο, προκειμένου να διευκολυνθεί η ανάγνωση, θα αναφερόμαστε σε «αυτισμό» και όχι σε «διαταραχή του αυτιστικού φάσματος». Αυτό θα ισχύσει και ως προς τα γένη καθώς θα χρησιμοποιείται το αρσενικό ή το θηλυκό ως συμπεριληπτικό.

ούτε σε οικογενειακές συγκρούσεις. Δεν υπάρχουν ενδείξεις για την επίδραση εξωτερικών παραγόντων μετά τη γέννηση: εμβολιασμοί, διατροφή, πρόσληψη τοξικών ουσιών, αλληλεπίδραση των γονέων.

! Τα αυτιστικά παιδιά γεννιούνται με αυτή τη διαταραχή και οι γονείς δεν έχουν καμία ευθύνη γι' αυτό.

Χαρακτηριστικά και συμπτώματα των διαταραχών του φάσματος του αυτισμού

Το πιο αναγνωρισμένο διαγνωστικό εγχειρίδιο (DSM-5- Διαγνωστικό και Στατιστικό Εγχειρίδιο Ψυχικών Διαταραχών της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρείας), σε πρόσφατη αναθεώρησή του³ περιγράφει τις διαταραχές του φάσματος του αυτισμού ως διαταραχές που χαρακτηρίζονται από σοβαρή και γενικευμένη βλάβη σε 2 τομείς ανάπτυξης: στις ικανότητες επικοινωνίας και κοινωνικής αλληλεπίδρασης καθώς και στα ενδιαφέροντα και στις δραστηριότητες.

Όσον αφορά τα ελλείμματα στην κοινωνική επικοινωνία και την κοινωνική αλληλεπίδραση, παρατηρείται ότι τα άτομα με αυτισμό γενικά προτιμούν να είναι μόνα τους. Κατά την αλληλεπίδραση με άλλους, συχνά, αποφεύγουν τη βλεμματική επαφή και δε χρησιμοποιούν εκφράσεις του προσώπου για να δημιουργήσουν δεσμούς. Δυσκολεύονται να ερμηνεύσουν τις εκφράσεις και τις σκέψεις των άλλων και να συντονιστούν μαζί τους. Μπορεί να δυσκολεύονται να κατανοήσουν πώς και πότε να παρέμβουν σε μια συζήτηση και να αναγνωρίσουν ακατάλληλες ή απρεπείς λέξεις. Όλοι αυτοί οι παράγοντες σημαίνουν ότι συχνά θεωρούνται από τους άλλους παράξενοι ή εκκεντρικοί με κίνδυνο να απομονωθούν.

Όσον αφορά τη λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία στις πιο σοβαρές περιπτώσεις, τα άτομα δε μαθαίνουν ποτέ να μιλούν. Κάποια άλλα αντιθέτως, αναπτύσσουν ευχερή γλώσσα αλλά με ένα ασυνήθιστο ρυθμό και τόνο, ή χρησιμοποιούν λέξεις με μη φυσιολογικό τρόπο. Συχνά επαναλαμβάνουν λέξεις που έχουν ειπωθεί από άλλους (ηχολαλία), χρησιμοποιούν απομνημονευμένη στερεότυπη ομιλία αντί για πιο

3. APA (2013), DSM-5 Diagnostic and statistical manual of mental disorders, Fifth Edition, American Psychiatric Publishing, Washington, DC.

αυθόρμητη γλώσσα ή αντίστροφες αντωνυμίες, ιδίως το εσύ ή εσένα αντί για εγώ ή εμένα όταν αναφέρονται στον εαυτό τους.

Όσον αφορά τον τομέα των ενδιαφερόντων και των δραστηριοτήτων, ορισμένα άτομα με διαταραχές του φάσματος του αυτισμού είναι πολύ απρόθυμα στις αλλαγές, π.χ. νέες τροφές ή ρούχα, μία διαφορετική ρύθμιση των επίπλων, μια απροσδόκητη αλλαγή στην καθημερινή ζωή. Συχνά εκτελούν επαναλαμβανόμενες κινήσεις, όπως λίκνισμα, παλαμάκια, περιστροφή αντικειμένων (κινητικές στερεοτυπίες). Σε λιγότερο σοβαρές μορφές μπορεί να παρακολουθήσουν το ίδιο βίντεο αρκετές φορές ή να επιμένουν να τρώνε το ίδιο φαγητό σε κάθε γεύμα. Γενικά, έχουν στενά, «έντονα» και συχνά ασυνήθιστα ενδιαφέροντα. Για παράδειγμα, ένα παιδί μπορεί να δείχνει τεράστιο ενδιαφέρον για τις ηλεκτρικές σκούπες.

Τα άτομα με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού μπορεί να παρουσιάζουν περιορισμένες διατροφικές προτιμήσεις και υπερευαισθησία ή υποευαισθησία σε μία από τις πέντε αισθήσεις (π.χ. αδιαφορία στον πόνο ή τη θερμοκρασία, αντιδράσεις πανικού με αφορμή συνηθισμένους θορύβους, ασυνήθιστη επιμονή στην όσφρηση ή στην αφή ενός συγκεκριμένου αντικειμένου κ.λπ.). Μπορεί να αναζητούν συνεχώς συγκεκριμένα αισθητηριακά ερεθίσματα: οπτικά (για παράδειγμα να κοιτάζουν επίμονα τις αντανάκλασεις των αντικειμένων), ακουστικά (χτύπημα αντικειμένων σε μια επιφάνεια), απτικά (να περνούν το χέρι τους πάνω από τραχιές επιφάνειες), γευστικά (να γλύφουν και να βάζουν στο στόμα αντικείμενα ή κομμάτια αντικειμένων), οσφρητικά (να μυρίζουν αντικείμενα, υφάσματα, τρόφιμα), ιδιοδεκτικότητα (ακίνητοποίηση σε παράξενες στάσεις), αιθουσαίο (στροφή προς τον εαυτό, επαναλαμβανόμενο κούνημα κ.λπ.).

Επίπεδα σοβαρότητας της διαταραχής του φάσματος του αυτισμού

Στο DSM-5 προσδιορίζονται διαφορετικά επίπεδα σοβαρότητας της διαταραχής, τα οποία καθορίζουν τον βαθμό υποστήριξης του ατόμου:

- Επίπεδο 1: απαιτείται ήπια υποστήριξη
- Επίπεδο 2: απαιτείται σημαντική υποστήριξη
- Επίπεδο 3: απαιτείται πολύ σημαντική στήριξη.

Υπάρχουν άνθρωποι με νοητικό δυναμικό, μνήμη, υπολογιστικές δεξιότητες, μουσικές και μαθηματικές ικανότητες, που υπερβαίνουν τον μέσο όρο, αλλά την ίδια στιγμή, οι έρευνες δείχνουν ότι περίπου το 30% των αυτιστικών ατόμων παρουσιάζουν νοητικές αναπηρίες. Κάποιοι αναπτύσσουν ρέουσα και εκλεπτυσμένη γλώσσα, άλλοι επικοινωνούν μέσω λίγων λέξεων-φράσεων ή μέσω μορφών Επαυξητικής και Εναλλακτικής Επικοινωνίας. Ακόμη και σε άτομα με πολύ υψηλό πνευματικό επίπεδο, η εξασθένιση της κοινωνικής αμοιβαιότητας είναι, συχνά, η σημαντικότερη δυσκολία. Πράγματι, στην καθημερινή ζωή βυθιζόμαστε συνεχώς σε κοινωνικές καταστάσεις και πρέπει να είμαστε σε θέση να κατανοούμε τους άλλους και να ανταποκρινόμαστε κατάλληλα.

Η δομή του βιβλίου

Το βιβλίο είναι δομημένο σε 15 κεφάλαια τα οποία χωρίζονται σε τρεις τομείς: *Κοινωνική αλληλεπίδραση, Επικοινωνία και Συμπεριφορά, Ενδιαφέροντα, Δραστηριότητες.*

Σε αυτά τα κεφάλαια, αναλύονται τα χαρακτηριστικά και οι συμπεριφορές που απαντώνται συχνότερα στους επιμέρους τομείς σε παιδιά πρώτης σχολικής και σχολικής ηλικίας με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού, δηλαδή ηλικίας 6-11 ετών.

❖ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ

1. Αποφεύγει τη βλεμματική επαφή
2. Είναι παράξενο στις σχέσεις
3. Δεν μοιράζεται δραστηριότητες και ενδιαφέροντα
4. Προτιμά να μένει μόνο
5. Δυσκολεύεται να μπει στη θέση του άλλου

❖ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

6. Έχει δυσκολίες επικοινωνίας
7. Παραβιάζει τους κανόνες της συζήτησης
8. Δεν κατανοεί το χιούμορ και την ειρωνεία
9. Επαναλαμβάνει λέξεις και φράσεις

❖ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ, ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ, ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

10. Δεν παίζει παιχνίδια προσποίησης

11. Έχει ενδιαφέροντα συγκεκριμένα, στενά που το απορροφούν
12. Ακολουθεί τελετουργικά επαναλαμβανόμενα και άκαμπτα
13. Δυσκολεύεται να αντιμετωπίσει τις αλλαγές
14. Έχει στερεοτυπίες
15. Δεν αποχωρίζεται κάποια αντικείμενα

Ο λόγος για κάθε συμπεριφορά εξηγείται αρχικά με λίγες σύντομες φράσεις (*Γιατί το κάνει αυτό;*) και στη συνέχεια δίνονται απλές και σαφείς οδηγίες προς τον εκπαιδευτικό ή τον γονέα σχετικά με τη στάση που πρέπει να υιοθετήσει ή να αποφύγει (*Τι να κάνω, Τι να ΜΗΝ κάνω*).

Ακολουθεί μια εμπεριστατωμένη συζήτηση του θέματος (*Τι να έχετε κατά νου*) και παρέχονται εργαλεία και στρατηγικές για το Πώς να παρέμβετε σε ορισμένες κρίσιμες εκπαιδευτικές και διδακτικές πτυχές. Αυτό διερευνάται περαιτέρω στην ενότητα *Δομή* και χαράσσονται οι γραμμές συνεργασίας με τους γονείς και τους ειδικούς εκτός σχολείου (*Το παιδαγωγικό συμβόλαιο*).

Στο τέλος κάθε κεφαλαίου υπάρχουν *Οι συμβουλές των ειδικών* με πρακτικές συμβουλές και διευκρινίσεις.

Στο τέλος κάθε τομέα υπάρχουν Κλείδες παρατήρησης, χρήσιμες για να γνωρίσουμε και να κατανοήσουμε καλύτερα τη συνολική λειτουργικότητα του παιδιού, τα δυνατά σημεία και τις αναδυόμενες ικανότητες ώστε να δομήσουμε τους στόχους μιας Εξατομικευμένης Εκπαιδευτικής Παρέμβασης. Οι κλείδες παρατήρησης παρουσιάζουν μια σειρά από πτυχές για τις οποίες είναι χρήσιμο να συγκεντρωθούν όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες, είτε άμεσα μέσω παρατήρησης είτε έμμεσα μέσα από συνεντεύξεις με μέλη της οικογένειας και φροντιστές. Δίνουν ενδείξεις και διευκρινίζουν σημαντικούς τεχνικούς όρους που πρέπει να θυμάστε.⁴

Οι προτάσεις που θα βρείτε στο βιβλίο σας προσφέρουν μία βάση, ακολουθώντας τα τρέχοντα επιστημονικά δεδομένα και την παιδαγωγική γνώση πάνω στα θέματα των διαταραχών του φάσματος του αυτισμού αλλά δε θα πρέπει να ξεχνάτε ότι μπορεί να πρέπει να κάνετε

4. Μπορείτε να κατεβάσετε και να τυπώσετε τις Κλείδες Παρατήρησης σε μέγεθος A4 από ΕΔΩ: www.diptyxobooks.gr

προσαρμογές, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του παιδιού με αυτισμό αλλά και των συμμαθητών του (όπου αυτοί εμπλέκονται).

Τι πρέπει να έχετε κατά νου

Το γνωστικό προφίλ ατόμων με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού είναι **ανομοιογενές** και συχνά χαρακτηρίζεται από δεξιότητες λιγότερο ανεπτυγμένες σε ορισμένες περιοχές και πιο ανεπτυγμένες ή ακόμη και, σε ορισμένες περιπτώσεις, εξαιρετικές - σε άλλες περιοχές («νησίδες ικανοτήτων»).

Τα άτομα με αυτισμό συλλέγουν, επεξεργάζονται και ανταποκρίνονται στις πληροφορίες που προέρχονται από τον έξω κόσμο με πολύ διαφορετικό τρόπο από αυτό που έχουμε συνηθίσει.

➔ **Οι οπτικές ικανότητες.** Από τη δεκαετία του 1990, πολλές έρευνες έχουν επισημάνει ότι τα αυτιστικά άτομα επεξεργάζονται πιο εύκολα τις οπτικές πληροφορίες. Αυτή η ιδιαιτερότητα, η οποία συχνά αναφέρεται ως «οπτική σκέψη», έρχεται σε αντίθεση με τη λεκτική σκέψη, η οποία χρησιμοποιεί κυρίως τις λέξεις. Από αυτή την άποψη, η Temple Grandin (2006:23) υποστηρίζει ότι «ένα από τα μεγαλύτερα μυστήρια του αυτισμού είναι η εξαιρετική ικανότητα των περισσότερων αυτιστικών ατόμων να διαπρέπουν σε οπτικο-χωρικές δεξιότητες, ενώ οι επιδόσεις τους στις λεκτικές δεξιότητες είναι εξαιρετικά χαμηλές».

➔ **Έλλειμματα στις εκτελεστικές λειτουργίες.** Πρόσφατα, διατυπώθηκε ότι ο αυτισμός χαρακτηρίζεται από μια γενικότερη βλάβη στα συστήματα που είναι υπεύθυνα για τον έλεγχο και τον προγραμματισμό της συμπεριφοράς, υπονοώντας ένα έλλειμμα στις λεγόμενες «εκτελεστικές λειτουργίες». Με αυτό συνδέονται οι δυσκολίες στην ευελιξία αλλαγής της προσοχής, την εξισορρόπηση προτεραιοτήτων, στην επίλυση προβλημάτων με προγραμματισμένο και στρατηγικό τρόπο, εξετάζοντας πιθανές εναλλακτικές λύσεις και διαθέσιμους πόρους, την παρακολούθηση του αποτελέσματος και, εάν είναι απαραίτητο, την αναθεώρηση του σχεδίου.

➔ **Έλλειμμα κεντρικής συνοχής.** Σε αυτό πρέπει να προστεθεί ότι τα άτομα με αυτισμό συχνά δεν επωφελούνται, σε αντίθεση με τα περισσότερα νευροτυπικά άτομα, από την πιθανότητα οργάνωσης των στοιχείων που πρέπει να θυμούνται σε κατηγορίες. Αυτό το χαρακτηριστικό μπορεί να εξηγηθεί από το «έλλειμμα κεντρικής συνοχής»

που υπάρχει στον αυτισμό, δηλαδή τη μειωμένη ικανότητα σύνδεσης των πληροφοριών μεταξύ τους ώστε να δημιουργηθεί ένα συνολικό νόημα, μία συνολική άποψη. Αυτό οφείλεται πιθανώς στην υπερβολική συγκέντρωση και εστίαση στη λεπτομέρεια που δεν επιτρέπει σε κάποιον να αντιληφθεί το «όλον».

Η θεωρία του ελλείμματος κεντρικής συνοχής φαίνεται να εξηγεί τις επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές, τις «νψίδες ικανοτήτων» και τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα που συχνά παρουσιάζουν τα αυτιστικά άτομα. Οι επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές θα μπορούσαν στην πραγματικότητα να ερμηνευθούν ως «θραύσματα» πιο σύνθετων ενεργειών, οι οποίες επαναλαμβάνονται χωρίς να υπάρχει ένα σύστημα ικανό να τις αναστείλει επαρκώς.

Η θεωρία του νου. Πολλές από τις ειδικές δυσκολίες, επικοινωνιακές και κοινωνικές, φαίνεται να σχετίζονται με την έλλειψη της «θεωρίας του νου», δηλαδή μειωμένη ικανότητα κατανόησης της νοητικής κατάστασης των άλλων (τις σκέψεις, τις απόψεις και τις προθέσεις τους) και να τις χρησιμοποιούν για να δώσουν νόημα στη συμπεριφορά τους και να προβλέψουν τι θα γίνει στη συνέχεια και τι να περιμένουν. Το άτομο με αυτισμό συχνά αδυνατεί να αναγνωρίσει τη δική του νοητική κατάσταση αλλά και των άλλων και δεν μπορεί να καταλάβει τι συμβαίνει γύρω του. Το έλλειμμα της θεωρίας του νου εκδηλώνεται με την απουσία κοινωνικά εξαρτημένης προσοχής, της σκόπιμης επικοινωνίας και της ικανότητας μίμησης.

Πώς να παρέμβετε

Όλα όσα έχουμε πει μέχρι στιγμής μας προσφέρουν κάποιες διεξόδους για τον τρόπο με τον οποίο ο εκπαιδευτικός μπορεί να σκεφτεί και να οργανώσει την τάξη και τη διδασκαλία με και για μαθητές με διαταραχές του φάσματος του αυτισμού, προς όφελος ολόκληρης της τάξης.

Εκπαίδευση στη γνώση, τον σεβασμό και την εκτίμηση της διαφορετικότητας

Ο δάσκαλος της τάξης μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη δημιουργία ενός συνεργατικού κλίματος γνώσης, σεβασμού και εκτίμησης όλων των ατομικών διαφορών μέσω στοχευμένων δραστηριοτήτων,

όπως τα καλλιτεχνικά εργαστήρια, την ανάγνωση, τη δημιουργία ιστοριών ή την παρακολούθηση βίντεο, ταινιών, ταινιών μικρού μήκους αφιερωμένων σε διαφορετικούς τρόπους μάθησης, της ειδικής εκπαίδευσης, των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών και της ένταξης. Πρέπει να είμαστε ειλικρινείς: χωρίς ειδική εκπαίδευση, είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθούν σημαντικά αποτελέσματα στον τομέα αυτό.

Ξεκινώντας από τα δυνατά σημεία και όχι από τις δυσκολίες

Κάθε παιδί έχει δυνατά σημεία: δεν υπάρχει παιδί χωρίς αυτά. Στο χέρι μας είναι να τα ανακαλύψουμε, να τα εκτιμήσουμε, να τα διεγείρουμε και να τα χρησιμοποιήσουμε αποτελεσματικά! Ορισμένοι μαθητές μπορούν να αποκτήσουν εκπληκτικές δεξιότητες και ικανότητες σε ορισμένα θέματα/τομείς που τους ενδιαφέρουν ιδιαίτερα (π.χ. ζωγραφική, δεινόσαυροι, ηλιακό σύστημα, δρομολόγια και διαδρομές τρένων, μουσική, υπολογισμοί) που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ώστε να πλησιάσουν άλλα θέματα που τους ενδιαφέρουν λιγότερο, ή να αξιοποιηθούν σε ομαδικές εργασίες.

Εκτός από το να είναι «δυνατό» το παιδί σε ένα ιδιαίτερο θέμα (ή σε μια δραστηριότητα), το στυλ με το οποίο προσεγγίζει την πραγματικότητα μπορεί να γίνει πλεονέκτημα. Για παράδειγμα, μπορεί να διαθέτει σημαντικές:

- οπτικοχωρικές δεξιότητες (προσοχή σε λεπτομέρειες και πτυχές που διαφεύγουν από τους περισσότερους ανθρώπους),
- μνήμη (οπτικο-χωρική, επεισοδιακή κ.λπ.),
- σεβασμός των κανόνων και των διαδικασιών,
- εφαρμογή (κίνητρα και σταθερότητα),
- εστίαση (εξαιρετική ικανότητα διερεύνησης σε βάθος θεμάτων που του προξενούν το ενδιαφέρον κ.λπ.),
- πρωτοτυπία στην επίλυση προβλημάτων,
- και άλλα.

Οπτικά βοηθήματα

Το παιδί με αυτισμό σκέφτεται οπτικά. Εκτενείς προφορικές παραδόσεις συχνά το μπερδεύουν. Καλύτερα να τις αποφύγετε. Μιλήστε αργά και με σαφήνεια και χρησιμοποιείτε οπτικά βοηθήματα διαφόρων ειδών: αντικείμενα, εικόνες, φωτογραφίες, σήματα κ.λπ. που κάνουν

αμέσως κατανοητή την ενέργεια ή τη δραστηριότητα που πρέπει να εκτελεστεί, το μέρος που πρέπει να πάει ή τα άτομα με τα οποία πρέπει να είναι μαζί. Ανάλογα με τη δεξιότητα που πρέπει να διδαχθεί, τα βοηθήματα μπορεί να αποτελούνται, για παράδειγμα, από μια σειρά φωτογραφιών που περιγράφουν τις κύριες ενέργειες που πρέπει να πραγματοποιηθούν για την τακτοποίηση του θρανίου ή μια κόκκινη γραμμή στο πλαστικό ποτήρι που υποδεικνύει τη μέγιστη στάθμη του υγρού που μπορεί να χυθεί σε αυτό.

Σε άλλες περιπτώσεις, μπορεί να είναι ο δάσκαλος ή ο συμμαθητής που λειτουργεί ως μοντέλο, δείχνοντάς του πώς να κάνει κάτι ή καθοδηγώντας το σωματικά με πολλή υπομονή και διακριτικότητα. Ποτέ μην υψώνετε τη φωνή σας ή απειλείτε με τιμωρίες, αλλά βοηθήστε το παιδί: για παράδειγμα, αν έχετε πει στο παιδί να καθίσει και το παιδί δεν το κάνει, επαναλάβετε αυτό τουλάχιστον άλλη μια φορά και αν δεν καθίσει, συνοδεύστε το απαλά στην καρέκλα.

Τα οπτικά βοηθήματα μπορούν να βοηθήσουν σημαντικά πολλά παιδιά να προβλέψουν την αλληλουχία των καθημερινών γεγονότων ή να γενικεύουν συμπεριφορές και κανόνες σε διαφορετικά περιβάλλοντα.

Κάθε παιδί δικαιούται την υποστήριξη που είναι για αυτό πιο κατανοητή και χρήσιμη: ανάλογα με τις γνωστικές και αντιληπτικές ικανότητες, για κάποιους, αυτό μπορεί να είναι αντικείμενα, μέρη αντικειμένων ή κάρτες με εικόνες (δηλαδή κάρτες στις οποίες μπορούν να συνδεθούν μέρη ενός αντικειμένου), για άλλους μπορεί να είναι φωτογραφίες, ασπρόμαυρα ή έγχρωμα εικονογράμματα, σύμβολα ή γραπτές λέξεις.

Μερικά παραδείγματα οπτικών βοηθημάτων χρήσιμα στο σχολικό (και εξωσχολικό) περιβάλλον είναι:

- καθημερινό ή εβδομαδιαίο οπτικό ημερολόγιο, όπου παρουσιάζονται με τη σειρά οπτικοποιημένες οι κύριες δραστηριότητες της ημέρας, πού θα πραγματοποιηθούν και με ποιον (βλ. σελ. 41),
- η γραμμή με την αλληλουχία των δραστηριοτήτων (συγκεκριμένες δραστηριότητες σε αλληλουχία την ώρα του παραμυθιού ή το απόγευμα στο σπίτι),
- το σχήμα του χρόνου (ημέρα, μήνας, έτος),

- η ανάλυση εργασιών ή η οπτική ανάλυση ορισμένων ενεργειών, που πρέπει να μάθει το παιδί, με τη σειρά (να πάει στο μπάνιο, να κάνει ντους, να ετοιμάσει ένα σακίδιο, να γράψει τις εργασίες στο ημερολόγιο),
- **οι κοινωνικές ιστορίες** (σύντομες ιστορίες με κείμενο και εικόνες που εξηγούν τι συμβαίνει και πώς να συμπεριφέρεται σε μια δεδομένη κατάσταση, βλ. σελ. 55),
- το θερμόμετρο συναισθημάτων, για να δείχνει σε κλίμακα πόσο ταραγμένος, λυπημένος, χαρούμενος κ.λπ. αισθάνεται κάποιος,
- αφίσες με κανόνες που πρέπει να τηρούνται σε ορισμένες καταστάσεις (κανόνες συμπεριφοράς στον κήπο, κατά τη διάρκεια σχολικών δραστηριοτήτων, κατά την παρακολούθηση ενός βίντεο),
- πλαστικοποιημένες **εικόνες** με Velcro στην πίσω όψη για την οπτική σήμανση του περιεχομένου των συρταριών ή των ντουλαπιών ή άλλων δοχείων, προκειμένου να βοηθήσουν το παιδί να βρει εύκολα όσα χρειάζεται (σχολικά υλικά ή παιχνίδια) ή να εντοπίσει τα μέρη όπου πρέπει να πάει (γυμναστήριο, εργαστήριο, υπνοδωμάτιο).

Για τα παιδιά που δε χρησιμοποιούν την προφορική γλώσσα αλλά μορφές της Επαυξητικής και Εναλλακτικής Επικοινωνίας, οι πλαστικοποιημένες εικόνες μπορεί να είναι εξαιρετικά χρήσιμες για να διευρύνουν τις δυνατότητες δεκτικής και εκφραστικής επικοινωνίας σε διαφορετικά πλαίσια. **Η ανταλλαγή εικόνων** μέσω του PECS (Picture Exchange Communication System), για παράδειγμα, μπορεί να επιτρέψει στο παιδί να αποκτήσει καλές επικοινωνιακές δεξιότητες μαθαίνοντας να επιλέγει και να ζητάει φαγητό, αντικείμενα ή δραστηριότητες, να επικοινωνεί καταστάσεις, να εκφράζει τα συναισθήματά του, ή να απαντά σε ερωτήσεις.⁵

Τα επιλεγμένα οπτικά βοηθήματα θα πρέπει να κοινοποιούνται όσο το δυνατόν περισσότερο και σε όλα τα άτομα που φροντίζουν το παιδί (γονείς, εκπαιδευτικούς, παππούδες και γιαγιάδες), ώστε να υπάρχει

5. Η Επαυξητική και Εναλλακτική Επικοινωνία και το σύστημα PECS είναι στρατηγικές που προσφέρουν σε άτομα με σύνθετες ανάγκες επικοινωνίας τη δυνατότητα επικοινωνίας μέσω εναλλακτικών καναλιών που συμπληρώνουν τη λεκτική επικοινωνία. Χρησιμοποιούν εικόνες, σύμβολα που συνοδεύουν τη λεκτικοποίηση, βοηθώντας έτσι τόσο την κατανόηση όσο και την έκφραση.

συνοχή στην ολιστική εκπαιδευτική παρέμβαση αλλά και γενίκευση των αποκτηθέντων δεξιοτήτων.

Προβληματική συμπεριφορά: τι κάνω;

Όταν υπάρχει ένα παιδί με αυτισμό στην τάξη, είναι πιθανό να βρεθείτε αντιμέτωποι με ασυνήθιστες αντιδράσεις, συμπεριφορές που σας φαίνονται παράξενες, εκτός τόπου και χρόνου, ή συμπεριφορές που μπορεί να δημιουργήσουν πρόβλημα στην ασφάλεια του ίδιου του παιδιού ή των άλλων, ή να τους φέρει σε δύσκολη θέση.

Πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι ορισμένα παιδιά με αυτισμό έχουν κακή αντίληψη του κινδύνου: το περπάτημα στον δρόμο, η μετακίνηση με το λεωφορείο μπορεί να γίνουν επικίνδυνες δραστηριότητες, επειδή το παιδί μπορεί ξαφνικά να απομακρυνθεί, να ακολουθήσει έναν ξένο, να κατέβει από το πεζοδρόμιο ή να διασχίσει ξαφνικά τον δρόμο.

Στη συνέχεια, υπάρχει ολόκληρη η σφαίρα των κινητικών στερεοτυπιών, όπως το λίκνισμα του σώματος, οι γκριμάτσες, τα χτυπήματα των χεριών κ.λπ. Σε αυτές τις περιπτώσεις, σας συμβουλεύουμε να μην μπλοκάρετε απότομα τη ρουτίνα του παιδιού, αν δεν είναι επικίνδυνη για το ίδιο και τους άλλους. Θα αναφερθούμε σε περισσότερες λεπτομέρειες στο κεφάλαιο 14.

Περιστασιακά, το παιδί με διαταραχές του φάσματος του αυτισμού μπορεί να παρουσιάζει προβληματική συμπεριφορά (αυτοτραυματισμός, επιθετικότητα, ψυχαναγκαστική αυτοδιέγερση), τα οποία δεν μπορούν να αγνοηθούν.

Όταν συμβαίνει αυτό, είναι απαραίτητο να ξεκινήσετε αναλύοντας προσεκτικά, ξεχωριστά κάθε κατάσταση: δεν υπάρχει μία λύση για όλα τα παιδιά. Γενικά, μια εκπαιδευτική παρέμβαση για τη μείωση/εξάλειψη των προβληματικών συμπεριφορών πρέπει πρώτα απ' όλα να περιλαμβάνει τον διαμοιρασμό των στόχων και τη συνεχή συνεργασία με τα μέλη της οικογένειας, με τη συμμετοχή των ειδικών.

➔ Αυτές οι συμπεριφορές στην πραγματικότητα μπορεί να ανταποκρίνονται σε διάφορες ανάγκες, διαφορετικές για τον καθένα: μπορεί να παρέχουν ικανοποιητική αισθητηριακή ανατροφοδότηση ή να έχουν επικοινωνιακή λειτουργία.

Επί του παρόντος, η συμπεριφορική προσέγγιση που περιλαμβάνει τη λειτουργική ανάλυση της συμπεριφοράς προσφέρει στους γονείς

και τους επαγγελματίες πολύτιμα εργαλεία για την αντιμετώπιση και τη διαχείριση ακόμη και των πιο ανησυχητικών προβληματικών συμπεριφορών. Η προσέγγιση αυτή επιδιώκει να προσδιορίσει τις μεταβλητές που συμβάλλουν στην πυροδότηση (ιστορικό) και στη διατήρηση (επακόλουθο). Μέσω της συστηματικής παρατήρησης και της επιστημονικής μελέτης της συχνότητας και της έντασης αυτών των συμπεριφορών σε διαφορετικά πλαίσια ζωής, του ιστορικού και των συνεπειών, είναι δυνατόν να κατανοήσουμε τη λειτουργία ή τις λειτουργίες που έχουν για το πρόσωπο που τις ενεργοποιεί και, σεβόμενοι πριν απ' όλα τα χαρακτηριστικά και τις ειδικές ανάγκες, είναι δυνατόν να προταθεί μια οικολογική-λειτουργική εκπαιδευτική παρέμβαση η οποία να είναι αποτελεσματική ή και καταλυτική κάποιες φορές. Θα μπορούσαμε, για παράδειγμα, να ανακαλύψουμε ότι υπάρχουν συγκεκριμένες στιγμές της ημέρας (άφιξη στο σχολείο, γεύμα στο σχολείο, μεσημεριανό γεύμα στο κυλικείο, διάλειμμα), όπου η προβληματική συμπεριφορά αυξάνεται σημαντικά. Ή μπορεί να προκύψει ότι το παιδί, μέσω μιας προβληματικής συμπεριφοράς όπως το δάγκωμα του χεριού του, να επικοινωνεί τη δυσφορία του όταν έρχεται αντιμέτωπο με την πρόταση συγκεκριμένων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, που είναι ίσως πολύ δύσκολες, ακατανόητες ή βαρετές, ή να προκαλούν την έξοδό του από την τάξη ώστε να φτάσει στη γωνιά με τον υπολογιστή που του αρέσει τόσο πολύ. Αυτή η πρώτη ανάλυση θα μας επιτρέψει επομένως να σκεφτούμε ποιες συνθήκες μπορούν να αλλάξουν (θόρυβος, κανόνες, διευθέτηση επίπλων, διάρθρωση εργασιών) σε αυτές τις συγκεκριμένες ώρες της ημέρας που παρατηρούμε αύξηση της προβληματικής συμπεριφοράς, πώς να δομηθεί καλύτερα η διδασκαλία (ίσως χωρίζοντας σε επιμέρους βήματα ή παρέχοντας περισσότερες οπτικές επεξηγήσεις), ή ποιους εναλλακτικούς τρόπους επικοινωνίας θα διδάξουμε στο παιδί για να μάθει να ζητάει βοήθεια, ή ένα διάλειμμα ή μια συγκεκριμένη δραστηριότητα.

Παιδαγωγικό συμβόλαιο

Εδώ ερχόμαστε σε ένα άλλο κεντρικό σημείο: το παιδί με αυτισμό χρειάζεται συνέπεια, προβλεψιμότητα και τάξη. Αυτό σημαίνει ότι το πιο ισχυρό εργαλείο των εκπαιδευτικών είναι η συμμαχία με γονείς, μέλη της οικογένειας και φροντιστές.

Προσπαθήστε να μάθετε όσο το δυνατόν περισσότερα για το παιδί που έχετε μπροστά σας και για τους γονείς ή τα μέλη της οικογένειάς του, δείξτε κατανόηση, μην τους κρίνετε, ενθαρρύνετε τον διάλογο και όχι την αντιπαράθεση, μελετήστε και εκπαιδευτείτε σε διαταραχές του φάσματος του αυτισμού, εργαστείτε μεθοδικά, βάζοντας λίγους και σαφείς στόχους κάθε φορά.

Οι γονείς και άλλοι εξωσχολικοί φορείς, είναι η σημαντικότερη πηγή χρήσιμων πληροφοριών για να γνωρίσετε σε σύντομο χρονικό διάστημα τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά, τυχόν ειδικές δυσκολίες και τα δυνατά σημεία του παιδιού με αυτισμό. Προσπαθήστε να αφιερώσετε ικανοποιητικό χρόνο στη συνομιλία μαζί τους με όσο το δυνατόν πιο προγραμματισμένο και χρονικά εύστοχο τρόπο.

Είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να είναι στο πλευρό των γονέων και το αντίστροφο, έτσι ώστε το παιδί να μπορεί να βρει σταθερά σημεία αναφοράς σε όλα τα πλαίσια: ενισχύσεις ή κανόνες, αντισταθμιστικά εργαλεία, ευκαιρίες επικοινωνίας ή αλληλεπίδρασης.

Δομή

Η δημιουργία ενός «φιλικού προς τον αυτισμό» περιβάλλοντος στην τάξη είναι μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις για την εξασφάλιση της γαλήνης του παιδιού, την προώθηση της μάθησης και της απόκτησης δεξιοτήτων, την πρόληψη κρίσιμων καταστάσεων και την εργασία με στόχο την ευημερία όλων: του παιδιού με αυτισμό, των συνομηλίκων του και, γιατί όχι, και των δασκάλων του.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών, είναι απαραίτητα τα παρακάτω:

- ❖ η εξάλειψη των πηγών περιβαλλοντικής δυσφορίας για το παιδί: θόρυβοι, δυνατά γέλια, φώτα που αναβοσβήνουν κ.λπ.,
- ❖ ο εντοπισμός των πηγών απόσπασης της προσοχής (οι οποίες μπορεί να είναι πολύ διαφορετικές από παιδί σε παιδί)
- ❖ η δομή του χώρου με κατανοητό τρόπο,
- ❖ η δομή του χρόνου με προβλέψιμο τρόπο,
- ❖ οι σαφείς κανόνες συμπεριφοράς,
- ❖ η ύπαρξη χώρου για τη χαλάρωση του παιδιού, όπου μπορεί να «καταφύγει» όταν τα αισθητηριακά ερεθίσματα δημιουργήσουν αισθητηριακή υπερφόρτωση.

Χωροχρονική δομή

Τα σαφώς δομημένα χρονικά πλαίσια επιτρέπουν στο παιδί να δημιουργήσει σημεία αναφοράς για να αντιμετωπίσει το χάος και το απρόβλεπτο που αντιλαμβάνεται και που, συχνά, οι κοινωνικές σχέσεις εντείνουν περαιτέρω. Μπορεί επίσης να βοηθήσει το παιδί να κατανοήσει καλύτερα τι μπορεί και τι δεν μπορεί να κάνει σε ένα δεδομένο πλαίσιο ή ποιες δραστηριότητες μπορεί να κάνει κατά τη διάρκεια της ημέρας, τη διάρκειά τους και τους κανόνες που πρέπει να τηρούνται.

Ο χώρος

Το περιβάλλον εργασίας πρέπει να οργανώνεται σε οπτικά οριοθετημένους χώρους, καθένas από τους οποίους στοχεύει σε συγκεκριμένες οπτικοποιημένες λειτουργίες, ώστε το παιδί να γνωρίζει εκ των προτέρων τι αναμένεται από αυτό σε κάθε μέρος και σε κάθε στιγμή.

Στην τάξη, αν είναι εφικτό, θα πρέπει να υπάρχει χώρος για ομαδική εργασία, χώρος για ατομική εργασία, χώρος για ανάπαυση και χώρος για ελεύθερο χρόνο.

Είναι σημαντικό κάθε χώρος να είναι αφιερωμένος σε μία και μόνο δραστηριότητα: με αυτόν τον τρόπο θα είναι ευκολότερο για το παιδί να βρει τον δρόμο μόνο του επιτυγχάνοντας ικανοποιητική ανεξαρτησία κινήσεων.

Χρόνος και δραστηριότητες

Το πέρασμα του χρόνου είναι μια έννοια που μαθαίνεται δύσκολα, γιατί βασίζεται σε μη ορατά δεδομένα. Γι' αυτό είναι σημαντικό να δομηθεί έτσι η ημέρα ώστε κάθε στιγμή το παιδί να γνωρίζει τι συμβαίνει, τι έχει συμβεί και τι θα συμβεί, αυξάνοντας την προβλεψιμότητα και τον έλεγχο της κατάστασης και, ως εκ τούτου, τη μείωση της αβεβαιότητας, η οποία τείνει να δημιουργεί άγχος. Για τον σκοπό αυτό, είναι σημαντικό, το παιδί να έχει το δικό του «καθημερινό οπτικοποιημένο πρόγραμμα», το οποίο να αποτελείται από μια σειρά εικόνων ή φωτογραφιών, κατά προτίμηση σε σειρά από πάνω προς τα κάτω. Στο τέλος κάθε δραστηριότητας, το παιδί μετακινεί τη σχετική φωτογραφία/σύμβολο/εικόνα σε έναν ειδικό χώρο που θα αντιπροσωπεύει τον χρόνο που πέρασε: με αυτόν τον τρόπο θα είναι δυνατόν να γνωρίζει, κατά προσέγγιση, πόσος χρόνος έχει περάσει και πόσος

χρόνος απομένει μέχρι ένα δεδομένο γεγονός, όπως, για παράδειγμα, η επιστροφή στο σπίτι.

Κάθε μέρα θα ήταν χρήσιμο να του παρουσιάζει η εκπαιδευτικός μια οπτική ακολουθία μεμονωμένων εργασιών που συνοψίζουν, για παράδειγμα, τις κύριες δραστηριότητες του σχολικού πρωινού (ανάγνωση, υπαγόρευση, υπολογισμοί, ζωγραφική κ.λπ.).

Ολόκληρη η εβδομάδα θα είναι οργανωμένη με επαναλαμβανόμενες δραστηριότητες, δημιουργώντας έτσι μια προβλέψιμη ρουτίνα που, μετά από μια περίοδο εκμάθησης με τον δάσκαλο, το παιδί θα είναι επίσης σε θέση να τις ακολουθήσει αυτόνομα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να είναι σκόπιμο να χρησιμοποιήσετε μία κλεψύδρα ή ένα χρονόμετρο, ή απλά ένα ψηφιακό ρολόι, για να βοηθήσετε το παιδί να αναπτύξει την έννοια του χρόνου υπολογίζοντας πόσο χρόνο διαρκεί μία δραστηριότητα.

Θυμηθείτε να το προειδοποιείτε εγκαίρως για τις αλλαγές από τη μια στιγμή της ημέρας στην άλλη (π.χ. πλησιάζει η ώρα αποχώρησης από το σχολείο) και να κάνετε σαφές πότε τελειώνει μια δραστηριότητα και πότε αρχίζει μια άλλη («Όταν τελειώσουμε αυτό το παζλ θα διαβάσουμε παραμύθι»). Ομοίως, θα πρέπει να προετοιμαστεί εάν πρόκειται να συμβεί κάτι ασυνήθιστο (ξεκινάει καταιγίδα και μπορεί να υπάρξουν αστραπές και βροντές) ή ανησυχητικό γι' αυτόν («Σε πέντε λεπτά θα χτυπήσει το κουδούνι»).

Οι συμβουλές των ειδικών

Κάθε παιδί με διαταραχές του φάσματος του αυτισμού είναι ένας μοναδικός κόσμος για να ανακαλύψετε. Να είστε προσεκτικοί με όσους λένε με ευκολία φράσεις, όπως «τα αυτιστικά παιδιά πρέπει να αντιμετωπίζονται έτσι» επειδή «τα αυτιστικά παιδιά», γενικά και αόριστα δεν υπάρχουν, αλλά υπάρχει η Άννα, ο Μάκνς, ο Γιάννης που ο καθένας, με τον τρόπο του, παρουσιάζει κάποια από τα γνωστικο-συναισθηματικά, τα επικοινωνιακά, τα σχεσιακά και τα συμπεριφορικά χαρακτηριστικά.

Μερικά παιδιά μπορεί αρχικά να είναι εξαιρετικά δύσκολο να τα κατανοήσετε, αλλά αν μάθετε να χτίζετε μια καλή σχέση αμοιβαίας εμπιστοσύνης, να τα βλέπετε ως «παιδιά» και όχι ως «αυτιστικά παιδιά»,

να ανακαλύπτετε τις δυνάμεις και τις δυνατότητές τους, τότε μπορούν να σας προσφέρουν τεράστια ικανοποίηση.

Πρώτα απ' όλα, προσπαθήστε να κατανοήσετε τη μοναδική λειτουργία τους, μάθετε τι τα ενθουσιάζει, τι τα ενδιαφέρει περισσότερο, μάθετε να διακρίνετε τι **δε θέλουν** να κάνουν και τι **δεν μπορούν** να κάνουν, χωρίς ποτέ να τα δικαιολογείτε αν δεν είναι σωστό, ζητώντας τους να σας βοηθήσει να κατανοήσετε καλύτερα τη νευροδιαφορετικότητα τους και δίνοντάς τους ένα χέρι για να κατανοήσουν τη δική σας νευροτυπική λειτουργία.

Θα ήθελα να ξεκινήσετε το ταξίδι σας σκεπτόμενοι τα λόγια του Jim Sinclair, ενός αγοριού με αυτισμό:

Το να είσαι αυτιστικός δεν σημαίνει ότι δεν είσαι άνθρωπος, αλλά ότι είσαι διαφορετικός. Αυτό που είναι φυσιολογικό για άλλους ανθρώπους δεν είναι φυσιολογικό για μένα και αυτό που εγώ θεωρώ φυσιολογικό δεν είναι φυσιολογικό για τους άλλους. Κατά κάποιο τρόπο δεν είμαι καλά εξοπλισμένος για να επιβιώσω σε αυτόν τον κόσμο, όπως ένας εξωγήινος που έχει χαθεί, χωρίς ένα εγχειρίδιο, ώστε να μπορεί να προσανατολιστεί. Αλλά η προσωπικότητά μου παρέμεινε άθικτη. Η ατομικότητά μου δεν έχει πληγεί. Βρίσκω μεγάλη αξία και νόημα στη ζωή και δεν επιθυμώ να θεραπευτώ από τον εαυτό μου. Δώστε μου την αξιοπρέπεια να βρω τον εαυτό μου με τους τρόπους που επιθυμώ. Αναγνωρίστε ότι είμαστε ο ένας διαφορετικός από τον άλλον, ότι ο τρόπος που ζω δεν είναι απλώς μια ελαττωματική εκδοχή του δικού σου. Αμφισβητήστε τις πεποιθήσεις σας, καθορίστε τις θέσεις σας. Ελάτε να εργαστούμε μαζί και να χτίσουμε γέφυρες μεταξύ μας.⁶

6. Στο Peeters T. (1998), *Autismo infantile: orientamenti teorici e pratica educativa*, Roma, Phoenix Editrice.

10 ΠΡΑΓΜΑΤΑ (+1) ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΡΟΥΜΕ για τον αυτισμό

1 Τα αυτιστικά παιδιά βιώνουν **πολλά συναισθήματα**: συχνά τα αντιλαμβάνονται, τα επεξεργάζονται και τα διαχειρίζονται με τρόπο εξαιρετικά διαφορετικό από τα νευροτυπικά άτομα.

2 Οι διαταραχές του φάσματος του αυτισμού ΔΕΝ προκαλούνται από την έλλειψη στοργής από τους γονείς του παιδιού αλλά έχουν **νευροβιολογική προέλευση**.

3 Ο αυτισμός ΔΕΝ περνάει με την ηλικία: είναι μία κατάσταση που περιλαμβάνει μια «νευροδιαφορετική» εγκεφαλική λειτουργία που **διαρκεί μια ζωή** και για την οποία πολλά αυτιστικά άτομα είναι υπερήφανα.

4 Για να βοηθήσετε ένα αυτιστικό παιδί απαιτείται αναμφίβολα πολλή αγάπη, αλλά αυτό από μόνο του δεν είναι αρκετό: εξίσου **θεμελιώδεις είναι συγκεκριμένες δεξιότητες** καθώς και η **δικτύωση**.

5 Ακόμη και τα άτομα με «τυπική ανάπτυξη» **πρέπει να προσπαθήσουν να «μπουν στη θέση»** των νευροδιαφορετικών ατόμων, όχι μόνο το αντίστροφο.

6 Δεν είναι όλα τα αυτιστικά άτομα ιδιοφυίες ή φαινόμενα. Η πλειοψηφία των ατόμων με διαταραχές του φάσματος του αυτισμού παρουσιάζουν, δυστυχώς, **σημαντικές γνωστικές, επικοινωνιακές και σχεσιακές δυσκολίες** που συχνά καθιστούν δύσκολη την πλήρως αυτόνομη ζωή.

7 Μην θεωρείτε «παθολογική» τη συμπεριφορά ενός παιδιού με διαταραχές του φάσματος του αυτισμού μόνο και μόνο επειδή έχει μια διάγνωση. Συχνά τα νευροτυπικά άτομα αποτυγχάνουν να κατανοήσουν ορισμένες συμπεριφορές από την προοπτική εκείνων που βιώνουν τον αυτισμό από πρώτο χέρι: κάποιιοι από αυτούς μπορεί να φαίνονται, κατά κάποιο τρόπο, «λάθος» ή «προς αλλαγή», αλλά στην πραγματικότητα δεν είναι καθόλου έτσι. **Εξετάστε προσεκτικά** τις συμπεριφορές που θέλετε να προσπαθήσετε να μειώσετε ή να εξαλείψετε και αν, πραγματικά, πρέπει να το κάνετε.

8 Ζητήστε βοήθεια για την κατανόηση της νευροδιαφορετικής λειτουργίας παρακολουθώντας συνεντεύξεις ή διαβάζοντας πολλές **εμπειρίες και μαρτυρίες ατόμων με αυτισμό**, οι οποίες είναι ευρέως διαθέσιμες σήμερα.

9 Βρείτε όλα τα **δυνατά σημεία** και εκμεταλλευτείτε τα για να αυξήσετε το κίνητρο και το αίσθημα αυτοαποτελεσματικότητας του παιδιού.

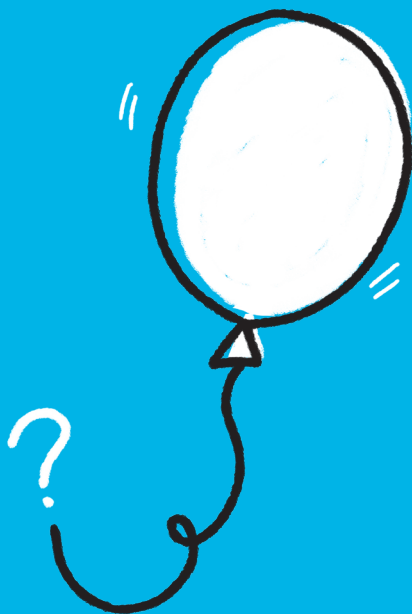

10 Τα αυτιστικά παιδιά ΔΕΝ είναι «κλεισμένα σε μια φούσκα»: μερικές φορές, ωστόσο, λόγω ενός **εξαιρετικά ευαίσθητου αντιληπτικού συστήματος**, πρέπει να ελαχιστοποιηθούν οι αισθητηριακές εισροές.

11 Τα παιδιά με αυτισμό είναι **μία θετική πηγή για όλους τους συμμαθητές τους** και συχνά οι εκπαιδευτικές και διδακτικές λύσεις που, υιοθετούνται από τους εκπαιδευτικούς για να ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες τους, είναι επίσης πολύ χρήσιμες για τους συμμαθητές τους με τυπική ανάπτυξη.

Кашчичкі Азотгидраты

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1

ΑΠΟΦΕΥΓΕΙ

τη βλεμματική επαφή

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΚΑΝΕΙ;

Επειδή δυσκολεύεται να καταλάβει ότι η βλεμματική επαφή, οι χειρονομίες ή οι εκφράσεις του προσώπου αντανakλούν προθέσεις, σκέψεις ή επιθυμίες.

Επειδή η διατήρηση της βλεμματικής επαφής συχνά δημιουργεί άγχος ή αισθητηριακή υπερφόρτωση.

Επειδή κοιτάζοντας στα μάτια τον συνομιλητή του, αποσπάται η προσοχή του από αυτό που λέει το άτομο.

ΤΙ ΝΑ ΚΑΝΩ;

- ✓ Διδάξτε στο παιδί ότι μπορεί να πάρει πολλές πληροφορίες (ή ότι παίρνει αυτό που θέλει πιο εύκολα) κοιτάζοντας τους ανθρώπους στα μάτια
- ✓ Δώστε του αμέσως την προσοχή σας όταν καταφέρει να σας κοιτάξει στα μάτια

ΤΙ ΝΑ ΜΗΝ ΚΑΝΩ

- ✗ **ΜΗΝ** το επιπλήξετε επειδή δεν σας κοιτάζει στα μάτια.
- ✗ **ΜΗΝ** το αναγκάσετε να κοιτάξει στα μάτια εσάς ή τους συμμαθητές του.
- ✗ **ΜΗΝ** το βάλετε αμέσως σε ομάδα: καλύτερα να ξεκινήσετε από μια αλληλεπίδραση σε ζευγάρι
- ✗ **ΜΗΝ** το επιπλήξετε γιατί δεν κοιτάζει στα μάτια την εκπαιδευτικό: μπορεί να προσέχει αυτό που λέει!

Τι πρέπει να έχετε κατά νου

Πρέπει να θυμάστε πάντα ότι τα παιδιά με διαταραχές του φάσματος του αυτισμού έχουν ιδιαίτερες δυσκολίες στον τομέα της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και της επικοινωνίας. Δεν πρόκειται για έλλειψη εμπειρίας ή θέλησης, αλλά για μια νευροβιολογικού τύπου στρέβλωση. Η βλεμματική επαφή, οι χειρονομίες, οι εκφράσεις ή η στάση του σώματος είναι θεμελιώδους σημασίας στην επικοινωνία και «μαθαίνονται» από μικρή ηλικία με «αυθόρμητο» τρόπο. Αυτό δεν ισχύει για τα παιδιά με αυτισμό: για αυτά δεν είναι καθόλου φυσικό να «πιάνουν» αυτά τα σήματα ή να ερμηνεύουν τι σημαίνει μια χειρονομία ή ένα βλέμμα, για παράδειγμα. Συχνά τους λείπει το ενδιαφέρον να πιάσουν το βλέμμα του άλλου ατόμου σε μια αλληλεπίδραση, καθώς και η επίγνωση ότι ένα βλέμμα «σημαίνει» κάτι.

Ενώ τα νευροτυπικά παιδιά έχουν μια έμφυτη προδιάθεση να μαθαίνουν παρατηρώντας τους άλλους, να προβλέπουν τη συμπεριφορά τους, τα παιδιά με αυτισμό χρειάζονται ρητή και προγραμματισμένη διδασκαλία αυτών των δεξιοτήτων. Άλλα παιδιά είναι σε θέση να ερμηνεύουν τα βλέμματα, τις εκφράσεις του προσώπου και τις χειρονομίες, δίνοντάς τους συνήθως ένα επικοινωνιακό νόημα, ωστόσο για αυτά τα παιδιά δεν ισχύει το ίδιο.

Η δυσκολία «ανάγνωσης» της σκέψης των άλλων εμποδίζει το παιδί με αυτισμό να κατανοήσει τι επηρεάζει τη συμπεριφορά των άλλων, ποιες πεποιθήσεις, επιθυμίες ή συναισθήματα, διαφορετικά από τα δικά τους, κρύβονται πίσω από την ορατή συμπεριφορά.

Το παιδί μπορεί να μην είναι σε θέση να κρατήσει το βλέμμα του επειδή είναι κουρασμένο από την προσπάθεια να ερμηνεύσει τις εκφράσεις των άλλων, ή επειδή κατακλύζεται από υπερβολική ποσότητα ερεθισμάτων, τα οποία δεν μπορεί να διαχειριστεί. Η αποφυγή της βλεμματικής επαφής μπορεί να είναι μια στρατηγική για τη μείωση της αισθητηριακής υπερφόρτωσης.

Σε μια επικοινωνιακή κατάσταση, εξάλλου, η προσοχή του συχνά στρέφεται όχι σε κοινωνικά ερεθίσματα αλλά σε άλλες λεπτομέρειες (όπως για παράδειγμα το στόμα του συνομιλητή) που του αποσπούν την προσοχή.

Θα πρέπει λοιπόν να προχωρήσουμε σταδιακά και υπομονετικά, χωρίς να πιέζουμε το παιδί και προσαρμόζοντας τις απαιτήσεις στις πραγματικές δυνατότητες.

Πώς να παρέμβετε

Οι δυσκολίες στην επικοινωνία και την αλληλεπίδραση είναι συγκεκριμένες και εγγενείς στον αυτισμό: για να αναπτύξετε αυτές τις δεξιότητες, προχωρήστε σταδιακά, ξεκινώντας από μια σχέση ένα προς ένα, μέσα σε ένα ήρεμο και ευχάριστο κλίμα.

- ❖ Ξεκινήστε με παιχνίδια που του αρέσουν, διακόψτε τα και περιμένετε να σας κοιτάξει στα μάτια πριν ξαναρχίσετε. Στη συνέχεια, οργανώστε παιχνίδια με μικρές ομάδες στα οποία είναι απαραίτητο να κοιτάξει στα μάτια τον συμπαίκτη, έστω και μόνο για ένα δευτερόλεπτο, πριν συνεχίσει.
- ❖ Προσπαθήστε να δημιουργήσετε μικρές ομάδες μαθητών (2-3 παιδιά) που θα βοηθούν μόνιμα το ένα το άλλο, θα εναλλάσσονται και θα πραγματοποιούν τακτικά δραστηριότητες μαζί, προσπαθώντας να εντοπίσετε παιδιά με τα οποία το παιδί με αυτισμό έχει μεγαλύτερη ευκολία στην αλληλεπίδραση.
- ❖ Εκμεταλλευτείτε όλες τις πιθανές ευκαιρίες στο σχολικό περιβάλλον για να εξηγήσετε στο παιδί το νόημα των εκφράσεων του προσώπου των συνομηθικών του, τις χειρονομίες και τη στάση του σώματος.
- ❖ Διδάξτε στο παιδί κάποιες συμβατικές χειρονομίες για επικοινωνία με τους άλλους.

- ❖ Προσφέρετε συγκεκριμένες ευκαιρίες δραματοποίησης μιας ιστορίας και ενθαρρύνετε το παιδί να αναπαράγει εκφράσεις/ χειρονομίες/στάσεις των χαρακτήρων.
- ❖ Όταν διαβάζετε ή αφηγείστε μια ιστορία αναδεικνύετε, μέσω των εκφράσεων του προσώπου ή της στάσης του σώματος, τα συναισθήματα, τις διαθέσεις ή τις επιθυμίες των χαρακτήρων της ιστορίας.

Παιδαγωγικό συμβόλαιο

Είναι θεμελιώδες να είμαστε σε θέση να δημιουργήσουμε μια συνεκτική παιδαγωγική συμμαχία με γονείς, άλλους εκπαιδευτικούς και εξωσχολικούς ειδικούς επαγγελματίες.

Οι γονείς μπορούν να παρέχουν στο παιδί πολλές καθημερινές ευκαιρίες για την ανάπτυξη της χρήσης του βλέμματος με λειτουργικό τρόπο ενθαρρύνοντάς το, για παράδειγμα, να παρατηρεί τα πρόσωπα και τη συμπεριφορά των αδελφών του, ή καλώντας το να μιμηθεί ενέργειες με ή χωρίς αντικείμενα, προτείνοντας ευχάριστα παιχνίδια και δραστηριότητες στις οποίες είναι απαραίτητο να κοιτάζονται ή να κοιτάζουν μαζί προς την κατεύθυνση ενός αντικειμένου, να εναλλάσσονται, να ανταλλάσσουν χαμόγελα ή να μοιράζονται συναισθήματα. Ακόμα και η προβολή κινούμενων σχεδίων ή ταινιών μπορεί επίσης να γίνει μια θαυμάσια ευκαιρία για να κατανοήσει ποιες προθέσεις, πεποιθήσεις ή επιθυμίες συνδέονται με ορισμένες συμπεριφορές των ηρώων, ή ποιες εκφράσεις του προσώπου ή στάσεις του σώματος, που συχνά τονίζονται στα παιδικά κινούμενα σχέδια, σχετίζονται και εκφράζουν συναισθήματα, διαθέσεις ή συγκινήσεις.

Δομή

Δεδομένου ότι τα παιδιά με αυτισμό δεν έχουν μια φυσική τάση προς τις σχέσεις, οι δεξιότητες αυτές πρέπει να διδάσκονται με

ρητό τρόπο. Οργανώστε τη μέρα στο σχολείο λαμβάνοντας υπόψη ότι ο χρόνος εργασίας πρέπει να εκτιμάται προσεκτικά σύμφωνα με τις ικανότητες του κάθε παιδιού και στη συνέχεια να αυξάνεται σταδιακά.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη και λίγα λεπτά παιχνιδιού κατά το οποίο είναι απαραίτητο να αποκτήσει βλεμματική επαφή με τον συμπαίκτη του ή να αναγνωρίσει/αναπαράγει συναισθήματα μέσω εκφράσεων του προσώπου ή της στάσης του σώματος μπορεί να είναι αρκετά.

Στην αρχή, είναι απαραίτητο να ενημερωθεί το παιδί για τη διάρκεια και τη δυσκολία της εργασίας, να σχεδιάσετε τα διαλείμματα από την εργασία και να οπτικοποιήσετε το πέρασμα του χρόνου με ένα χρονόμετρο ή μια κλεψύδρα.

- ❖ Ενθαρρύνετε την ανταλλαγή υλικών, παιχνιδιών και δραστηριοτήτων.
- ❖ Οργανώστε μια γωνιά εργασίας αφιερωμένη στη μάθηση κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων, όπου το παιδί θα έχει την ευκαιρία να δοκιμάζει τις δυνάμεις του, σε καθημερινή βάση, σε επιτραπέζια παιχνίδια ή άλλες δραστηριότητες που προάγουν την ανάπτυξη της βλεμματικής επαφής.
- ❖ Οργανώστε θεατρικά δρώμενα, σε χρόνο προβλέψιμο και σταθερό στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς.

Οι συμβουλές των ειδικών

- ❖ Ποτέ μην πιέζετε το παιδί να σας κοιτάξει στα μάτια!
- ❖ Φέρτε ένα αντικείμενο που του αρέσει στο ύψος των ματιών σας, ώστε να μπορεί με κάποιο τρόπο να «πιάσει το βλέμμα σας».

- ❖ Ποτέ μην μαλώνετε το παιδί επειδή δεν κοιτάζει στα μάτια: θα ήταν σαν να μαλώνεις ένα παιδί σε αναπηρικό καροτσάκι επειδή δεν μπορεί να κάνει τις δραστηριότητες όρθιο.
- ❖ Προσπαθήστε να κάνετε αυτές τις δύσκολες στιγμές της διάδρασης, ευκαιρίες για να βιώσει την ευχαρίστηση του συμμετοχικού παιχνιδιού.
- ❖ Αν το παιδί ξεκινήσει μια αυθόρμητη δραστηριότητα, προσπαθήστε να το μιμηθείτε και να εφαρμόσετε σταδιακά τη δραστηριότητα.
- ❖ Δίνετε προγραμματισμένες ενισχύσεις στο παιδί μετά από κάθε συνεδρίαση εργασίας.

Na θυμάστε: μην υποτιμάτε ποτέ την κούραση και την προσπάθεια που απαιτεί για το παιδί η εμπλοκή σε μια κοινωνική κατάσταση ή εργασία πάνω σε αυτές τις δεξιότητες.

ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ:

Κοινή προσοχή και επικοινωνία

Η κοινή προσοχή (προσοχή συναρμογής - joint attention) είναι το παιχνίδι των ματιών που προκύπτει από την κοινή παρατήρηση κάποιου αντικειμένου, μετατοπίζοντας το ενδιαφέρον από το αντικείμενο στο άλλο πρόσωπο που συμμετέχει, γνωρίζοντας ότι μοιράζεται το ίδιο ενδιαφέρον. Ταυτόχρονα, εκδηλώνεται όταν το παιδί προσπαθεί να προσελκύσει την προσοχή ενός ενήλικα (π.χ. δείχνοντας με το δάχτυλο) για να τον/την κάνει να συμμετάσχει σε κάτι που έχει τραβήξει την προσοχή του. Η κοινή προσοχή είναι ένα ουσιαστικό βήμα για την κοινωνικοποίηση και την επικοινωνία, διότι προϋποθέτει ένα κοινό συμφέρον και μια κάποια αμοιβαιότητα.

Το γεγονός ότι ένα παιδί με αυτισμό δεν επιδιώκει, δε διατηρεί και συχνά αποφεύγει την ανταλλαγή βλεμμάτων συνδέεται με διάφορες δυσκολίες, τυπικές της διαταραχής: σωματικές (είναι πιο ευαίσθητο σε διάφορα ερεθίσματα), αλληλεπίδρασης, ερμηνείας της συμπεριφοράς των άλλων, επικοινωνίας κ.λπ.

Δύσκολα ένα παιδί με αυτισμό θα σας εμπλέξει σε μια δραστηριότητα ή θα επιδιώξει την ενεργό συμμετοχή σας. Για την τόνωση αυτού του τύπου της συμπεριφοράς, ξεκινήστε με δραστηριότητες που του αρέσουν, που το εμπλέκουν και το ενδιαφέρουν, προσπαθώντας να δημιουργήσετε μια επαφή ή βλεμματική ανταλλαγή σε αυτές τις περιπτώσεις.

✓ ΔΩΣΤΕ ΞΕΚΑΘΑΡΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

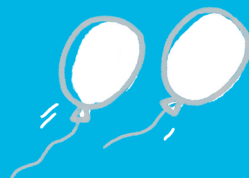
✓ ΠΑΙΞΤΕ ΟΜΑΔΙΚΑ

≠ x ΜΗΝ ΤΟ ΠΙΕΖΕΤΕ ≡

Έχετε ποτέ σκεφτεί ποιες θα ήταν οι πιο αποτελεσματικές στρατηγικές για να διαχειριστείτε ένα παιδί με ΑΥΤΙΣΜΟ; Αυτό το βιβλίο ή καλύτερα το τετράδιο, σας δίνει όλη τη γνώση που σας χρειάζεται μαζί με τεχνικές για άμεση εφαρμογή ώστε να αντιμετωπίσετε 15 προβληματικές καταστάσεις και τυπικές συμπεριφορές της διαταραχής του αυτιστικού φάσματος.

Είναι ένα βιβλίο-σεμινάριο για τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς που ενδιαφέρονται για τη σωστή ανάπτυξη των παιδιών τους!

Γιατί ένα παιδί με αυτισμό έχει προβληματικές συμπεριφορές αλλά ΔΕΝ είναι ένα προβληματικό παιδί.

Under License by:

www.erickson.it
www.erickson.international

ISBN 978-960-6825-42-2

9 789606 825422

www.diptyxo.gr